

Sopy meşrep ýazyjy: Şekspir

Category: Geň-taňsy wakalar, Goşgular, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 24 январа, 2025

Sopy meşrep ýazyjy: Şekspir SOPY MEŞREP ÝAZYJY: ŞEKSPIR (ŞEÝH PIR)

Ep-esli wagtlap sosial mediýa Kadir Mysyroglynyň «Beyaz TV» teleýaýlymynda eden çykyşynda aýdan «Şekspiriň iňlis däl. Şekspiriň hakyky ady Şeýh Pir. Özem ol gizlin musulman...» sözleri sebäpli hop oturyp, hop turdy. Hatda munuň gürrüňi şeýle bir ula gitdi welin, birnäçe kişi dürli meşhur şahsyýetleriň atlaryndan caps-lar taýýarlap, ussat taryhçyny hezil edip ýañsýladylar.

Habar saýtlary-da gowur turzup bildi. Hamala Şekspiriň musulmandygyny birinji gezek aýdan Kadir Mysyrogly ýaly edip habar baryny ýasadylar, soň üçin öňem okamagy we okan zadyny aýyl-saýyl etmegi kän bir halamaýan halkymyz mundan owal ussadyň Mehmet Akif Ersoýa gargynýan «komplimasiýa wideoroliginde» bolşy ýaly bu gezegem oýnaldy we ussada hüjüm etdi.

Ussat özi hakda ýazylanlaryň birnäçesini gördi we olara şeýleräk jogap berdi: «Bular bilmeýän bolsa, birinji gezek eşidýän bolsa, men näme edeýin, olaryň jahyllygynyň jerimesini men çekmelimi?» Ne ajap sözläpdir Ymam Gazaly hezretleri: «Jahyllar bilen jedele girmäň. Men hiç ýeňebilmedim». Ussadymyz hem şu dogaýy jümlä eýerýär...

• Şekspir hakda aýdylanlar

1964-nji ýylda Londonyň «**The Octagon Press**» neşirýatynda çapdan çykan **Idries Şahyň "The Sufis"** eseriniň 220-nji sahypasynda Şekspire «Şeýh Pir» diýlendigini şeýle sözler bilen beýan edýär:

“Shakespeare’s name is sometimes rendered in perfectly correct and acceptable Persian as Sheikh-Peer”, the ancient sage”

Bellik: *Okamak isleyänler kitabyň PDF-sini şu linke girip okap bilerler:*

https://books.google.com.tr/books?id=S6pLvb5FYE0C&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbg_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Müsürde birinji bolup XIX asyrda žurnalist **Faris el-Şidýak** Şekspiriň aslynyň arapdygyny ýazdy, 1989-njy ýylda Liwiýanyň öňki döwlet ýolbaşçysy **Muammar Kaddafi**-de Şekspiriň arapdygyny we onuň hakyky adynyň Şeýh El-Zübeýirdigini bütin dünýä jar etdi. Şol wagtlar öňem şahyryň aslyýetinde kim bolandygynyň üstünde birnäçe şübheli pikirler bolan Şekspir boýunça Müsürde we beýleki ýurtlarda ylmy-barlag işleri geçirilip başlandy. Ömrüniň köp bölegini Şekspiri we onuň eserlerini öwrenmäge bagyş eden Dr. **Martin Lings** 2003-nji ýylda «Globe» teatrynda geçirilen «Şekspir we yslam» konferensiýasynda «**Şekspir musulmanmy?**» atly nutuk bilen çykyş edip, Şekspiriň pýesalaryndaky sopusylyk düşüňjeleriniň yzyny yzarlap, «Korol Lirdäki» Edgaryň ýolagçylygynyň sufileriň hakykaty gözläp ýola çykyşlary bilen birmeňzeşdigini, Liriň Kordeliýa bilen özara gürrüňinde-de sufi düşüňjesiniň yzlaryny görmek bolýandygyny aýtdy. Aýratynam **“The Sacred Art of Shakespeare”** («Şekspiriň mukaddes sungaty») ady bilen ýazan eserinde Martin Lings Şekspiriň tasawwufa görkezýän ýakynlygyndan söz açybam çäklenmeýär, şahyryň şol bir wagtyň özünde musulman tarykatyň pelsepesine ýakyn «ruhany gatlagyň» agzasydygyny birnäçe ýerde nygtap geçýär.

Peter Bruk “Evoking Shakespeare”-de Russiýa gidende bir tomaşaçynyň aslynda Şekspiriň özbekdigi, «Sheik»-iň – Şeýh, «Peer»-iň bolsa «gaýratly kişi» (ýagny, pir) manysyny berýändigini, hususanam Şekspir adynyň gizlin lakamdygy we onuň aslynda ýaşyryn musulmandygy barada aýdandygyny ýazýar.

ABŞ-nyň Yslam sosial ylymlary institutynyň düýbünü tutujy **Mark Hanson** täze Hamza Ýusup adyny alansoň, Martin Lings ýaly olam

Şekspiriň eserlerini öwrenende ýaşap geçen döwri bilen baglanyşyklylykda musulmanlardan täsirlenendigini we bu täsiriň Şekspiriň ruhy dünýäsine hem-de eserlerine siňendigini aýdýar.

Mustafa Armagan «Şekspir. XVII asyrdan bir sopy» makalasynda Garold Blumyň şu sözleri mysal getirýär: «Blumyň pikirçe Şekspiriň dünýäsi durşuna mistiki, hatda tasawwuf älemi bilen eriş-argaç. Ýagny, Şekspir gönüden-göni sufi bolmasa-da, «uly» tragediýalarynda gündelik durmuş bilen belent (yşkyň) älemiň arasynda, hristian mistisizminde bolmadyk «hyýaly dünýä» (imaginal realm) unsurna ýer berýär, bu bolsa bütinleý Ibn Arabynyň we Suhrawerdiniň (elbetde, beýleki sufileriňem) agzaýan «Jebrut älemine» («**Jebrut älemi**» barada **Magtymgulynyň** goşgularynda-da aýdylýar -t.b.) yşarat edýär. (Tasawwufda biziň ýaşap ýören jismany älemimiz bilen latif perişdeleriň ýaşayan Melekut äleminiň arasynda «nurana akylar we tämiz perişdepisint nebisler» bar bolup, bularyň Jebrut äleminde ýaşandygyna ynanylýar.)

Sussex uniwersitetiniň işgäri **Dr. Matthew Dimmock** hem ýokarda agzalan şahslar ýaly Şekspiriň yslamdan ýiti täsirlenendigini şeýle sözler bilen “Without Islam there would be no Shakespeare” beýan edýär, ýagny, «yslam bolmasa Şekspirem bolmazdy» diýýär we bu pikirini Şekspiriň öz eserlerinden mysal getirip, çykyşlarynda nygtap geçýär.

Bütin bu agzap geçenlerim bir ýana, men şu soragy orta atasym gelýär:

Şekspiriň musulmandygyna ýa-da musulman bolup çykaýma ähtimallygyna nämüçin hemmeler beýle seňrigini ýygryp seretdi, dünýä belli dramaturgyň musulman bolmagy nämüçin adamlara ýaranok? Ýa-da şeýle soralyň: nämüçin meşhur şahsyýetlere yslamy-musulmanlygy gelişdirip bilenoklar?

Ýa bolmasa iň bärkisi **Iogann Wolfgang Gýote, Lew Tolstoý** ýaly dünýä belli şahsyýetleriň musulmandygy şübhelenip bolmajak derejede subut edilen hakykatlardygyny bilmeýän barmy. Bärde ýaňsa alynar ýaly näme bar? Ýeri, bi kemalistleriňki we olara golaý durýan toparlaryňky düşnükli diýeli, ussat taryhçy olaryň butuna tokunandygy üçin onuň her sözüne garşy

çykýarlar. Emma biziň musulman diýip ýörenlerimize näme diýmeli? Size näme bolýar? Taryh ylmyňa, ynanýan hakykatyna ömrüni bagyşlan-bagyşlabam ýören alymymyza siz haýsy ýüz bilen «ussat, saňa sözüňiz ýok, ýöne bu aýdýanyň edil beýle-de bolan däldir» we bärde meň agzamajak etika çapraz gelýän jümleleri ulanyp bilýärsiňiz? Musulmana gelişýän hereketmi bu?

Ussadyň aýdan bir gowy sözi bar: «Halkymyzyň aglaba köpçüligi ahlak taýdan alanda musulmanam däl»... bu sözüň üstünde mazaly oýlanmak gerek...

Şekspir barada aýdanda bolsa, adamlaryň kalby diňe Jenaby-Haka aýan. Bärde Şekspiriň musulman bolandygy hakda çynlakaý çaklamalar bar. Şonuň üçin biziň paýymyza Şekspiriň aradan çykanyna dört asyr geçensoň, «Belkäm, musulman bolup aradan çykan bolady-da!..» diýip ýagşy dogma-dilegde bolmak düşse gowy bolmazmy?

Nurullah MYSYROGLY.

07.07.2016. Geň-taňsy wakalar